

УДК 332.68

Топішко І.І.,*кандидат економічних наук, доцент завідувач кафедри економічної теорії Національного університету "Острозька академія";***Топішко О.І.,***студентка економічного факультету Національного університету "Острозька академія"*

РЕНТНІ ДОХОДИ В СУЧАСНОМУ ФІНАНСОВОМУ МЕХАНІЗМІ УКРАЇНИ

У статті розглядаються рентні доходи в фінансовому механізмі. Обґрунтовується необхідність удосконалення механізмів їх визначення, вилучення та використання.

Ключові слова: *рента, вирівнювання умов господарювання, земельна власність, диспаритет цін, державне регулювання, фінансовий механізм.*

Rent income is being investigated in the financial mechanism. Necessity of improvement of the mechanism of rent income definition, its separation and application is being proved.

Key words: *rent, equalization of economic conditions, property in land, price disparities, state regulation, financial mechanism.*

Постановка проблеми. Незважаючи на низку заходів, що були здійснені в останні роки на підтримку агропромислового комплексу, а також сприятливу кон'юнктуру ринку до середини 2008 року, суттєвих позитивних змін у функціонуванні вітчизняного АПК не відбулося. Сприятливі погодні умови та високий урожай у 2008 році не призвели до покращення ситуації, а навпаки, загострили чимало вже хронічних хвороб, перш за все, в збутовій, ціновій та кредитно-фінансовій сферах. Рентабельність основних видів продукції тваринництва в 2007 році була від'ємною: м'яса великої рогатої худоби – (-41%); свиней – (-27,6%); овець та кіз – (-46,4%); птиці – (-19%); вовни – (-80,6%). Навіть рентабельність традиційно високоприбуткових для України зерна та соняшнику знизилась з 275,1% та 236,5% у 1990 році відповідно до 7,4% та 20,7% у 2006 році [1, с. 155].

Особливо несприятливою є ситуація у тваринництві, що

можна проілюструвати на прикладі Острозького району Рівненської області. Так, за офіційними статистичними даними у 2008 році сільськогосподарськими підприємствами вироблено м'яса (у живій вазі) 3908 ц (на 31,7% менше, ніж у 2007 році), молока – 24415 ц (на 20,7% менше). Середній надій молока від однієї корови зменшився на 82 кг (на 3,1%) і становив 2535 кг. Порівняно з 1 січня 2008 року поголів'я ВРХ скоротилося на 35,2%, з них корів – на 39,5%, свиней – на 13,4% [2, с. 3].

Цілком очевидно, що якщо має місце ситуація, коли потреби населення у продовольстві забезпечуються на рівні, що значно нижчий від рівня науково обґрунтованих раціональних норм споживання і в той же час ресурсний потенціал використовується далеко не на повну потужність, не кажучи вже про труднощі реалізації виробленої продукції, то все це чітко вказує на розбалансованість фінансового механізму, перш за все механізмів формування цін та доходів. Не останню роль у розбалансуванні фінансового механізму відіграє фактичне ігнорування рентної складової. Механізми визначення і вилучення ренти відіграють особливо важливу роль у створенні рівних умов господарювання. А рівними вони можуть бути лише за умови, коли реалізується головний принцип господарювання в умовах конкурентного середовища – на рівновеликі затрати – рівновеликі доходи (прибутки).

Сучасна фінансова система не забезпечує чіткого визначення рентної складової у доходах суб'єктів господарювання. Окрім того, рентні за своєю природою доходи привласнюються не суспільством (державою), а підприємницькими структурами, причому найчастіше досить далекими від виробничої діяльності.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. У вітчизняній економічній літературі радянського періоду дослідженню рентних відносин в цілому, з'ясуванню їхньої ролі та місця в фінансовому механізмі, а також використанню в господарському механізмі з метою вирівнювання умов господарювання великого значення надавалась у працях І. І. Лукінова, В.С. Петрова, М. М. Павлишенка, І. Р. Михасюка, С. М. Мартинюка, В. А. Павчака та багатьох інших вчених. Немало отриманих в цей період часу результатів досліджень не втратили актуальності та значимості як в теоретичному, так і в практичному плані. З розгортанням ринкового реформування АПК інтерес до рентних відносин послабився. Увага дослідників в основному зосереджувалася на можливості їх використанні для економічної оцінки землі, визначення її ринкової ціни. У вирішенні проблем

створення рівних умов господарювання на підприємствах, що знаходяться в різних об’єктивних умовах, теорія і практика, вочевидь, покладалися на магічну дію ринкового механізму.

Мета і завдання дослідження. Метою статті є обґрунтування місця, ролі і значення рентних доходів у фінансовому механізмі, а також їхнього використання для вирівнювання умов господарювання на підприємствах, що знаходяться в різних об’єктивних умовах господарювання і створення потужних мотивів і стимулів для інвестиційної та трудової діяльності. Мова йтиме про сільськогосподарські підприємства, оскільки в гірничо-добувній, нафто– та газодобувній промисловості ситуація із рентними доходами суттєво відрізняється.

Виклад основного матеріалу. На старті ринкових реформ декларувалось вирішення найбільш важливих і гострих на той час проблем: усунення дефіциту на продовольчому ринку; підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва; більш повне задоволення потреб населення у продовольстві; збільшення доходів і зростання добробуту працівників сільського господарства і сільських мешканців; розвиток соціальної інфраструктури села; розкріпачення працівників; надання більшої господарської та фінансової самостійності підприємствам та регіонам. Але в дійсності основна увага і зусилля спрямовувалися на перерозподіл власності та зміну форм господарювання. При цьому ігнорувалася та обставина, що зміна форм власності сама по собі не може в автоматичному режимі забезпечити вирішення всього комплексу складних проблем у сфері АПК. Як зазначає Б. Гаврилишин, “існують цілком достатні докази того, що лише зміни форм власності не поліпшують діяльність фірм” [3, с. 88]. Всупереч абстрактним твердженням представників ліберальної доктрини щодо більш високої ефективності підприємств, що ґрунтуються на приватній власності порівняно з колективною та державною, в реальній дійсності має місце прямо протилежна ситуація. “Низька ефективність сільськогосподарського виробництва, – зазначає акад. П. Саблук, – поки-що не забезпечує розширеного відтворення. Досить нагадати, що виробництво валової продукції в 2007 році зменшилось проти 1990 року майже на 41%, у тому числі рослинництва – на 27% і тваринництва – на 53%. За той самий період виробництво зерна скоротилося на 42,5%, цукрових буряків – на 62%, молока – на 50%, м’яса – на 56%, а цукру, крупи, борошна, ковбасних виробів – на 65-76%, внаслідок чого рівень споживання основних харчових продуктів на душу населення значно відстає від науково-обґрунтованих норм. Так, у 2007 році раці-

ональні норми споживання основних продуктів харчування на 1 чол. було забезпечено по молоку і молокопродуктах лише на 58%, м'ясу і м'ясопродуктах – 57%, яйцях – 86%, овочах – 73%, плодах, ягодах та винограду – на 45%" [4, с. 4-5].

Низька ефективність має наслідком складне фінансове становище більшості підприємств. Зокрема, частка збиткових господарств не зменшується і становить 38% [4, с. 6]. Тому мають рацію провідні вітчизняні економісти, коли зазначають у науковій доповіді, що “непослідовність і некомпетентність проведення ринкових реформ, допущені помилкові рішення і дії щодо соціально-економічних перетворень загалом та на селі зокрема призвели... не до позитивних, а навпаки, до негативних результатів” [5, с. 62].

Наслідком реформ, що ґрунтувалися на принципах монетаризму, є парадоксальна ситуація: на хронічну кризу недовиробництва була накладена штучно створена криза перевиробництва. Лібералізація цінового механізму забезпечила збалансування попиту і пропозиції, але ще більш розбалансувала обсяги виробництва продовольства і рівень задоволення потреб у ньому. Крім того, відбулося різке погіршення якості продуктів харчування. Замість доброякісної продукції на полиці продуктових магазинів буквально хлинув потік фальсифікату. Особливо це стосується м'ясних, ковбасних, молочних, кондитерських виробів та алкогольних і безалкогольних напоїв. В останні роки у зв'язку із подорожчанням енергоносіїв виникла і укрупнюється надто небезпечна тенденція: відбувається стрімка зміна структури посівних площ і збільшення обсягів вирощування ріпаку та продажу його на експорт. Це загрожує перетворенням України, за аналогією з Аргентиною, у продуцента сировини для виробництва біологічного пального, задоволення потреб у ньому країн Заходу з голодним і напівголодним власним населенням. Ми повторюємо алгоритм Століпінської аграрної реформи. Тоді, як відомо, Україна була житницею Європи і світу, спеціалізувалась на вирощуванні товарного хліба на експорт. Житницею, але при голодному і напівголодному власному населенні. Сьогодні ми розширюємо посівні площі під ріпак, а поголів'я ВРХ зменшилась порівняно з піками радянських часів майже у 5 разів і продовжує, як зазначалось вище, стрімко скорочуватись далі. Навіть порівняно з 1915 роком (а це другий рік Першої Світової війни), за офіційними даними воно є меншим у 1,5 рази. Це при тому, що чисельність населення на той час була меншою на третину.

Стан агропромислового комплексу вимагає кваліфікова-

ної діагностики і вжиття на цій основі комплексу заходів, спрямованих на стабілізацію ситуації і створення передумов для відродження не лише сільськогосподарського виробництва, а й села. Головний вектор вже давно назрілих і навіть перезрілих змін – відхід від збанкрутілої політики "ринкового фундаменталізму" і посилення державного регулювання. Зокрема, в сфері зовнішньоекономічних відносин необхідно переходити від принципу фритредерства до виваженого, поміркованого протекціонізму. Розгортання кризових явищ у вітчизняній та світовій економіці дає обґрунтовані підстави для перегляду не лише самих принципів, а й конкретних угод, що були поспішно укладені, перш за все, у зв'язку із вступом України до СОТ.

Вже давно не витримують критики фінансові відносини виробників сільськогосподарської продукції із підприємствами фондоутворюючих галузей, переробниками, торгівлею і, особливо, фінансово-кредитними структурами. Якщо, приміром, у Франції, агропромисловий комплекс якої нерідко порівнюють з вітчизняним, в законодавстві чітко зафіксовано, що від загальної суми виторгу 60% дістається виробникам сировини, 27% – переробникам і лише 13% – торгівлі [6], то в Україні співвідношення близькі до зворотніх. За останні півроку ціна на нафту на світових ринках знизилась майже в чотири рази, а ціна на дизельне паливо, символічно знизившись на 10-15%, знову пішла догори. Лише один перелік подібних кричущих фактів зайняв би не один аркуш паперу. Очевидно, що для подолання глибоких кризових явищ з низки напрямів вже недостатньо посилення державного регулювання в межах функціонування ринкового механізму. Інтереси виживання АПК і села, а з ними і всієї країни та народу настійно диктують необхідність відновлення і введення в господарський механізм елементів державної монополії, в тому числі і жорсткої. Це стосується передусім експортно-імпортних операцій, забезпечення АПК паливно-енергетичними ресурсами і формування цін на них, а також відносин сільськогосподарських підприємств з фінансово-кредитними установами, насамперед банками.

Важливе значення у сільськогосподарському виробництві, господарському механізмі АПК має вирішення такої фундаментальної проблеми, як вирівнювання умов господарювання. Лише на цій основі можна науково обґрунтовано, а отже, і надійно забезпечити створення ефективних фінансових відносин, умов для інвестиційної привабливості і розширеного відтворення, справедливої оплати праці і високої заінтересованості в підвищенні ефективності виробництва, ефективного

і справедливого вилучення податків і платежів до державного бюджету та органів місцевого самоврядування.

За розрахунками акад. Б. Пасхавера, на рубежі 60-70 рр. ХХ ст. “рентні доходи в землеробстві України становили чверть випуску, третину валової доданої вартості і майже 60% прибутку. Сьогодні підвищення питомої ваги проміжного споживання істотно знизило частку ренти у вартості аграрної продукції” [7, с. 8]. Відмічене Б. Пасхавером зниження ренти у вартості сільськогосподарської продукції на поверхні економічного життя видається, як на наш погляд, настільки значним, що може підштовхувати дослідників і управлінців до висновку про її зникнення, а отже, й ігнорування у фінансових відносинах та доходах господарюючих суб’єктів. Стосовно абсолютної земельної ренти такі висновки вже давно робилися і робляться дослідниками рентних відносин. Але, якщо рента не проявляється у формі класичного доходу, що отримується земельним власником, то чи означає це її відсутність? Чи означає це те, що зникає її матеріальна основа – додатковий чистий дохід, що утворюється в господарствах, які здійснюють господарську діяльність в об’єктивно кращих умовах і, відповідно, мають індивідуальні витрати менші за суспільно-необхідні. Відповідь на ці питання, як на наш погляд, може бути лише однозначною. Адже сьогодні, як і десятки чи сотні років тому, зберігаються суттєві відмінності як в родючості ґрунтів, так і в місцерозташуванні господарств щодо ринків збуту, а також є різною ефективність капіталовкладень. До того ж наростає обмеженість землі із зростанням чисельності населення та збільшується попит на сільськогосподарську продукцію. Отже, якщо має місце наявність об’єктивних рентоутворюючих чинників, то, відповідно, має бути і сама земельна рента. Вона не може просто так випаруватись, зникнути безслідно. Інша справа, що у сферах розподілу та обміну, під впливом, головним чином, суб’єктивних чинників, з огляду на недосконалість та розлагодженість господарського механізму, наявність монопольних тенденцій тощо, може відбуватися і, як нам видається, відбувається своєрідне розсіювання, розчинення, перевтілення земельної ренти, її змішування з іншими видами доходів.

Виникає питання: чому земельна рента, яка на абсолютно переважаючому за тривалістю проміжку часу в історії людства була основним (рабовласництво, феодалізм) та рівнозначним з іншими, як мінімум важливим (капіталізм в епоху вільної конкуренції та командно-адміністративна система) видом доходу, сьогодні недооцінюється, а то й ігнорується як в теоретичному

аналізі, так і в фінансовому механізмі. Причин цього немало. Виділимо декілька, найбільш важливих.

По-перше, у високорозвинених країнах питома вага сільського господарства у структурі народногосподарського комплексу, створюваному ВВП і, відповідно, доходах, постійно знижувалась в індустріальну епоху, особливо з 50-х років ХХ ст. по мірі впровадження комплексної механізації та інших досягнень науково-технічного прогресу. Цей процес набув ще більшого прискорення в останні десятиліття у зв'язку з трансформацією індустріального суспільства в постіндустріальне. Для України аграрна складова в структурі її економіки та ВВП і, відповідно, рентна складова в доходах, мають набагато більше значення. Тому ігнорувати чи недооцінювати ренту та рентні відносини за таких обставин недалекоглядно. Сільське господарство України як в найближчій, так і більш віддаленій перспективі матиме суттєву питому вагу в структурі суспільного виробництва. А отже, механізм господарювання в АПК і в цілому в народному господарстві має бути чітко зорієнтований на врахування об'єктивних відмінностей в умовах господарювання і здатний вловлювати ренту складову в доходах та фінансових відносинах.

По-друге, сільське господарство є менш монополізованою галуззю порівняно з іншими галузями сфери матеріального виробництва. На цій основі виникає явище, що отримало назву диспаритет цін, нееквівалентність обміну. Через механізм цін з сільського господарства перекачується частина доданої вартості, що мала б складати матеріальну основу ренти і залишатись на потреби розвитку села і вирівнювання доходності галузі як в розрізі підприємств, так і регіонів. Таким чином, частина ренти залишає сферу сільського господарства і акумулюється у надприбутках підприємств-монополістів інших галузей народного господарства. Як показує світовий та вітчизняний досвід, подолати диспаритет цін, досягнути еквівалентності обміну в режимі ринкової саморегуляції неможливо в принципі. В Україні ця проблема існувала завжди, але особливо загострилась з початку 90-х років. Пропорції обміну погіршились тоді у 5-7 разів і не зазнали суттєвих змін донині. Це унеможливило ведення не тільки розширеного, а й простого відтворення більшістю сільськогосподарських підприємств, причому незалежно від форми власності та типів господарювання. Державне регулювання сільського господарства та АПК в цілому насамперед повинно бути спрямованим на подолання цінового диспаритету, без чого досягнути навіть найменших позитивних зрушень у цій сфері є неможливим.

По-третє, з огляду на домінування фінансового капіталу над промисловим, непропорційно велика частка доданої вартості як підприємств сфери матеріального виробництва в цілому, так і АПК осідає у фінансових структурах. Достатньо зазначити лише те, що в окремі періоди “ринкової” трансформації прибуток банків перевищував отримуваний сукупний прибуток всіх сільськогосподарських підприємств, хоч число зайнятих працівників у цих сферах різнилося на порядки. Отже, частина рентних доходів через механізми високих процентних ставок по кредитах, лізингових платежів, застави, пені тощо привласнюється фінансовими структурами.

По-четверте, нееквівалентний обмін має місце не тільки в межах національної економічної системи, а й у сфері міжнародних економічних відносин. Значні обсяги сільськогосподарської продукції мають низький рівень технологічної обробки, а отже, на світовому ринку реалізуються за заниженими цінами. А, з іншого боку, імпортна продукція для АПК, перш за все техніка та засоби захисту рослин, в багатьох випадках закуповується за завищеними цінами.

По-п'яте, частина доданої вартості вилучається у сільськогосподарських підприємств державою. Держава сьогодні є не тільки регулятором рентних відносин, а й рентоотримувачем. І в цьому не було б нічого поганого за умови, якщо б вилучені кошти господарств, що знаходяться в кращих об'єктивних умовах господарювання, спрямовувалися на потреби розвитку господарств і регіонів, що ведуть господарювання на гірших за якістю землях чи у більш віддалених від ринків збуту регіонах, а не використовувалися на утримання надмірно роздутого бюрократичного апарату, в тому числі і перш за все апарату управління самим АПК та інші непродуктивні, далеко не першочергові і суспільно значимі та ефективні витрати.

Рентні відносини в аграрному секторі економіки нерозривно пов'язані із земельними відносинами. Вони виникали на базі відносин землеволодіння та землекористування. Тому й рента як форма доходу земельного власника в економічній науці традиційно розглядалась як форма реалізації відносин власності на землю. Тому як в теоретичному, так і в практичному аспекті рентні доходи і рентні відносини можуть знайти задовільне і ефективне вирішення і, відповідно, відображення у господарському та фінансовому механізмі лише при розв'язанні проблем земельних відносин, земельної власності та землекористування. А саме з цими відносинами за час реформування економіки нагромадилось чи не найбільше проблем та супереч-

ностей. У законодавстві України водночас містяться положення як про приватну власність на землю, так і про те, що земля є загальнонародним надбанням. Як на наш погляд, земельну реформу необхідно здійснювати за принципом – земля є загальнонародним надбанням (державною власністю), а форми землекористування – різноманітні, в т. ч. і приватна (з правом спадкового землекористування), як і форми господарювання. У ринковий обіг, відповідно, повинно вводиться не право землеволодіння, а право землекористування. Інакшими словами, держава як власник землі надає її в оренду на конкурентних, ринкових принципах. За такого підходу до відносин землеволодіння та землекористування створюються об'єктивні передумови для визначення, вилучення та використання ренти і вона займе належне місце у механізмі фінансових відносин. Тоді й держава, а не окремі приватні особи, буде мати надійне джерело отримання доходів.

З приводу введення земель сільськогосподарського призначення до ринкового обігу вже багато років точаться гострі теоретичні дискусії та йде запекла політична боротьба, що знаходить відображення в неодноразовому продовженні мораторію на купівлю-продаж землі. А боротися є за що, адже за оцінками видатного ґрунтознавця В. Докучаєва, українські чорноземи є "результатом надзвичайно щасливого і дуже складного комплексу цілого ряду умов... в існуючих кліматичних умовах ніде на земній кулі навіть за мільйони років не зможе утворитись такий благодатний ґрунт, який становить корінне, ні з чим не зрівняне багатство" [8, с. 416].

Аргументи сторонників введення земель сільськогосподарського призначення в ринковий обіг зводяться в основному до того, що сільське господарство отримує широкий доступ до кредитів та інвестицій, оскільки під заставу землі банки та інші фінансові структури будуть охоче надавати великі і довгострокові позики. А це, мовляв, дасть можливість швидко відновити як саме сільськогосподарське виробництво, так і виробничу та соціальну інфраструктуру. Сторонникам такого підходу можна було б заперечити так. А чому, власне, як застава має обов'язково використовуватись земля, а не майно сільськогосподарських підприємств та майбутній врожай?

Більш переконливими є аргументи "проти" введення землі сільськогосподарського призначення в ринковий обіг. Цілком очевидно, що після перетворення землі на об'єкт купівлі-продажу вона неминуче протягом короткого проміжку часу буде зосереджена в руках незначної купки власників, причому

в першу чергу тих, хто вже володіє капіталом. Відбудеться, таким чином, зрощування великої земельної власності з фінансовим капіталом. А останній, як добре відомо, зрощений із владою. Селянство ж буде внаслідок такої реформи в черговий раз обезземелене. Боротьба за перетворення землі у приватну власність з наданням права її купівлі-продажу є, по суті, боротьбою за право отримувати незначною частиною людей значної частини суспільного продукту на нетрудовій основі – у формі земельної ренти.

Як у світовій, так і у вітчизняній економічній літературі, починаючи з ХІХ ст. наведено чимало переконливих аргументів проти торгівлі землею. Зокрема, М.С. Грушевський приватну власність на землю і торгівлю нею вважав явищем ненормальним і аморальним, порівнюючи її з правом власності на людину-раба. Видатний американський економіст, причому далеко не соціалістичного спрямування, Й. Шумпетер зазначав, що “капіталізм накинув селянинові всі блага раннього лібералізму – вільне землеволодіння без будь-якої опіки та індивідуальну мотузку, досить довгу, щоб він міг повіситись” [9, с. 180].

На негативні наслідки приватизації землі ще за старих ринкових реформ звертали увагу у відкритому листі до М. С. Горбачова 30 видатних вчених-економістів з різних країн, серед яких лауреати Нобелівської премії в галузі економіки – Франко Модильяні, Джеймс Тобін, Роберт Солоу: “... існує небезпека, що Ваша країна, – писали вони, – переймає у Заходу такі особливості, які перешкоджають цим країнам процвітати такою мірою, якою вони могли б. Зокрема, є небезпека, що ви можете піти нашим шляхом, дозволяючи приватному сектору привласнювати більшу частину земельної ренти... Суспільство повинно докласти максимальних зусиль, аби земельна рента, що є здобутком колективної праці, використовувалась в інтересах його громадян” [10, с. 14].

Висновки. У процесі реформування АПК і особливо його серцевини, сільського господарства, недостатньо враховувалась його специфіка, пов’язана з наявністю в цій сфері земельної ренти як особливого доходу, що виникає внаслідок господарювання підприємців у різних об’єктивних умовах. Це ставить сільськогосподарські підприємства та регіони у нерівні умови, а отже, порушує головний принцип господарювання у ринковій економіці, що зводиться до отримання на рівновеликі затрати рівновеликого доходу (прибутку). Саме відсутністю ефективного механізму визначення, вилучення, розподілу та використання ренти більшою мірою можна пояснити наявність де-

пресивних сільських регіонів та територій. Отже, для подолання занепаду сільських регіонів необхідно введення в господарській та фінансовий механізм рентної складової.

На даний час в умовах України внаслідок відсутності чіткого механізму визначення, вилучення, привласнення і цільового використання ренти (особливо диференціальної), даний вид доходу значно звужився, стиснувся і, що особливо важливо, змішався з іншими видами доходів (прибуток, торговий прибуток, банківський прибуток, процент, лізинговий дохід). А це звужує фінансову базу розвитку сільськогосподарського виробництва.

Рентні відносини можуть теоретично розглядатися і бути практично використані як потужний важіль впливу на розвиток сільського господарства, особливо в плані вирівнювання умов господарювання в регіонах і між регіонами лише за умови подолання диспаритету цін і досягнення беззбитковості у господарській діяльності основної частини сільськогосподарських підприємств, перш за все тих, що ведуть господарювання на суспільно-нормальному рівні, не допускають марнотратства і безгосподарності.

Повноцінні передумови для використання рентних відносин з'являться лише тоді, коли на основі земельного кадастру буде проведена економічна оцінка землі в розрізі як господарств, так і регіонів, а також на цій основі введений суттєво диференційований, реальний земельний податок. Більшу частину цього податку доцільно залишати в місцевих бюджетах і цільовим методом використовувати на потреби розвитку сільськогосподарського виробництва, підвищення родючості ґрунтів, розвиток виробничої та соціальної інфраструктури села.

В останні роки суттєво збільшувалися державні закупівлі сільськогосподарської продукції. Отже, у держави з'являється можливість використовувати для вилучення ренти поряд із земельним прибутком як основним, також механізму диференційованих по регіонах закупівельних цін. Звичайно, за умови виключення із цього механізму торгово-посередницьких структур.

Вирішення проблеми рентних доходів можливе лише на основі чіткого механізму земельної реформи і вартісної оцінки землі.

Таким чином, рентні відносини і доходи мають надзвичайно велике значення у функціонуванні агропромислового комплексу, особливо сільського господарства. Тому на їхнє вивчення економічна наука має зосередити більше уваги, а господарська практика активно використовувати в процесі удоскона-

лення фінансової системи, що адекватно відображає вимоги об'єктивних економічних законів.

Література

1. Статистичний щорічник України за 2007 рік. – Київ, 2008. – С. 155.
2. Життя і слово від 31 січня 2009 р.
3. Б.Гаврилишин. Дороговкази в майбутнє. – К.: Основи, 1993.
4. П.Сабдук. Стан і перспективи розвитку агропромислового комплексу України // Економіка України. – № 12. – 2008.
5. Про стратегію трансформації АПК і забезпечення продовольчої безпеки України. Економіка України. – № 9. – 2000.
6. Дзеркало тижня. – № 31. – 2008. – 23 серпня.
7. Б.Пасхавер. Рентний чинник розвитку аграрного ринку. // Економіка України. – 2008. – № 11.
8. Докучаєв В.В. Російський чорнозем. – Київ – Харків, 1952. – С. 416.
9. Йозеф А. Шумпетер. Капіталізм, соціалізм і демократія. – К.: Основи, 1995.
10. Цит. по: Михайло Павловський. Макроекономіка перехідного періоду. Український контекст. – Київ: "Техніка", 1999.